

NOTER

(1) Kjeld Galster, Ingemanns historiske Romaner og Digte, Kbh. 1922, p. 52 – (2) Die gottesdienstlichen Alterthümer der Obotriten. Verf. A. G. Masch, herausgegeben von Daniel Woge. Berlin (uden årstal)//Neustrelitz 1771. I det følgende bliver værket kaldt Masch/Woge – (3) Kjeld Galster, p. 52 (Det omtalte arbejde er M. F. Arendts 31 små artikler, udg. under titlen Grossherzoglich-Strelitzisches Georgium, Minden 1820, ikke som Galster angiver 1819!) – (4) Masch/Woge, p. 49.

EMIL AARESTRUP »BLIKKET«

I Emil Aarestrups »Erotiske Situationer« i »Digte« 1838 er der en række digte som blot har to strofer: »Ved Huset«, »Erkjendelse«, »Latteren«, »Blikket«, »Vanskelighed« og »Angst«. Strofen har som i de andre digte fire vers. Det er den kendte Heineske strofeform vi her møder. Digtet »Anmodning« har også to strofer; her er strofen seksliniet. Disse meget korte digte viser at Aarestrup var en mester i koncentrationens vanskelige kunst. Jeg citerer »Blikket«:

Du aabner halvt kun Øiet –
Men denne Spalt, den Strimmel
Af en formørket, skyet,
Heel overtrukken Himmel –

O, ingen Sommerklarhed
Er skjønnere i Verden,
Saa kjøligmørk, saa regnblaa,
Saa foraarsdeilig er den!¹

(I¹ p. 173)

Så vidt jeg ved er dette originale, fremragende digt kun omtalt to gange i litteraturen om Emil Aarestrup. Hans Brix skriver i sin bog »Emil Aarestrup«. I (1952):

»Da Aarestrup ikke digtede med Forlægger og Trykkeri ventende paa sig, og da hans Form var klassisk helstøbt – den blanke Skal, den søde Kerne – ser man ham af et Embryo danne et lille Kunstværk. Af Sonetten til Nannette 1833 (»Jeg havde faaet Brev –«) blev ved Udarbejdelsen levnet den oprindelige tolvte Linie:

Laae det i Øiets altfor smalle Strimmel?

med Varianten:

Øiespaltens sorte Strimmel?

des æstetisk, f. Eks. ved sammensatte Adjektiver i Oehlschlägers Stil (*Blikket*« ... Her ses et klart Tilfælde af erotisk Lyrik uden reelt Objekt. Syns-Momentet genfremkaldes og avler Væddeprøven mellem klar Sommer og Foraarsvæden. Mærkelig at overvære Undfangelsen. Ingen Digter har vist dannet et Elskovsdigt af et saa diminutivt Stof – det skulde da være en af de kine-

siske Lyrikere – og gjort en Ædelsten deraf. En smal Strimmel af Pigens Øje« (p. 100 f.).

Åbenbart inspireret af Hans Brix's analyse skriver F. J. Billeskov Jansen i »Danmarks Digtekunst III« (1958): »Den lillebitte erotiske Detalje forarbejdes æstetisk, f. Eks. ved sammensatte Adjektiver i Oehlenschlägers Stil (*Blikket*)« (p. 319). Digtet citeres.

Det skal være formålet med denne afhandling at udbygge Hans Brix's analyse – der er værdifuld – og sætte digtet ind i en større sammenhæng. Det fortjener det. Hans Brix taler om »dette sorte Lyn fra Polen«.² I et digt fra en langt senere tid »Som i en hellig Dødskamp« er der en strofe (den anden) som ligger meget nær ved første strofe i »Blikket«. Vi har det samme rim:

Af dine skønne Øines
Lynsvangre³ mørke Himmel
Sees kun, imellem Taarer,
En smægtende Æthers-Strimmel.

Anden strofe i »Blikket« har fire sammensatte ord.⁴ Her er en meget stor koncentration. Da en sammensætning i sig selv rummer koncentration får vi – kan man sige – en potenseret koncentration. F. J. Billeskov Jansen taler om oehlenschlägerske sammensætninger. Jeg er ikke sikker på at jeg uden videre vil karakterisere alle Aarestrups komposita som oehlenschlägerske i dette digt. I Peter Skautrup's glimrende gennemgang af Oehlenschlägers sprog i »Det danske sprogs historie« III (1953) er der et afsnit om komposita (p. 313 ff.). Oehlenschläger yndede dvandva-sammensætninger, især med *hellig-* (smst. p. 314 f.). Aarestrup yndede også dvandva-sammensætninger. På dette punkt – som på en række andre – har Oehlenschläger været hans læremester. Vi har *kjøligmørk*. Digtet »Sygdommen« i »Erotiske Situationer« har: »Du fæster dine Øine/Paa mig, de tragiskmørke.«⁵

Et af Aarestrups kendteste (hans mest kendte?) og ypperste digte »Til en Veninde« har de usammensatte ord *klarhed* og *mørke* i anden strofe: »Der er en Klarhed paa din Pande, lDer er et Mørke i dit Haar.«

Hans Brix oplyser at Aarestrup på en kladde har skrevet *Vinterastenrøde* og *Maanehavblik*. Fra sine første år havde Aarestrup sans og smag for sådanne lange sammensætninger som man i barokkens tid dyrkede med forkærlighed. Hans Brix skriver at Aarestrup har opnået vidunderlige lyriske virkninger med sine sammensætninger. Han citerer de berømte ord om Baggesen i en ritornel: »Du lyrisksmidige, du giftigstærke« (p. 60).

ODS har ikke medtaget nogle af Aarestrups komposita i »Blikket«. Jeg savner især *regnbå*, der taler til flere sanser. Jeg synes at det er en meget smuk sammensætning. Denne originale sammensætning har jeg ikke truffet hos andre digtere. Den synes helt at »tilhøre« Aarestrup. En parallel til *regnbå* er *regngrå* som er anvendt i »Riimbrev til Frøken W.«: den regngraaluft (II p. 75) ODS har *regngraa (luft)* uden eksempler (XVII (1937), 608). Et andet parallel-ord er *søblå*. Et digt af Aarestrup hedder »De søblaae Blik« (II p. 61). Selve adjektivet *søblå* er ikke brugt i digtet. Ordet *blik* (i rimstilling i strofe 1, 5 og 6) er et nøgleord. Digteren er gået fra sans og samling i sin store betagelse. Digtet slutter med denne strofe:

Hun smilte dertil, med rolige Blik,
 Som i Maaneskin smiler et Hav,
 Hun ændsede ei, at en Sjæl forgik,
 Og at hendes Blik var en Grav.⁶

Hans Brix oplyser i sin bog om Aarestrup at digtet tangerer et digt af Heine i »Neuer Frühling« (1831) om blå pigeøjne: Ein Meer von blauen Gedanken! ergiesst sich über mein Herz. Efter Hans Brix's opfattelse gør Aarestrup alt for meget ud af de skønne øjne, han drukner i deres blå ocean. Han mener at digtet ikke er lykkedes (p. 124). Jeg deler ikke denne opfattelse; men jeg skal lade den kunstneriske vurdering ligge.

ODS har *søblå* XXIII (1946), 250; bogsprog eller poetisk. Her er citater fra Johannes Ewald, Chr. Winther og Johannes V. Jensen. Fra Johannes V. Jensens roman »Gudrun« (1936) citeres: hun stod der ... med sine store søblaa Øjne (p. 112). Aarestrups digttitel citeres ikke. Kaj Munk har i den kendte sang »Den blaa Anemone«: Hvad gennembrød den sorte Jordlog gav den med sit søblaa Florlet Stænk af Himlens Tone?⁷

ODS har adjektivet *sommerklar* (bogsprog) XX (1941), 1452 med bl. a. citat fra Henrik Hertz's lyrik: De sommerklare Nætter. I en parentes anføres: jf. glda. *sommer klarhet* (fra »Susos Gudelig Visdoms Bog«, udg. af C. J. Brandt 1858, p. 80). Aarestrups lille digt havde givet et godt eksempel på sammensætningen *sommerklarhed*.

Digterne har mange muligheder for at danne komposita med *forårs-* og *sommer-* som første led. ODS anfører en lang række sammensætninger med *forårs-* som første led (V (1922), 200), men har – som sagt – ikke Aarestrups *foraarsdeilig*. Dette kompositum har et ikke just banalt, men almindeligt præg – i afgjort modsætning til *regnblaa*.

ODS citerer »Blikket« under *skyet*: især bogsprog, i udtryk for præg af bekymring, sorg, modgang o. lgn.; mørk: Du aabner halvt kun Øiet –|Men denne Strimmel|Af en formørket, skyet,|Heel overtrukken Himmel ...|Saa foraarsdeilig er den! (XIX (1940), 1272).⁸

Aarestrup anvender enstavelsesformen *spalt*, der nu er arkaisk. Den citeres fra »Blikket« under I. *Spalte* (XXI (1941), 94); især poet.: denne Spalt, denne Strimmel|Af en formørket, skyet|Heel overtrukken Himmel.⁹

Man undrer sig meget over at ODS, der citerer »Blikket« såvel under *skyet* som under *spalte*, slet ikke har taget hensyn til de fire sammensætninger. Under *skyet* er *foraarsdeilig* endda kommet med. Der må være noget i koordinationerne som her har svigtet.

Ordet *blik* er et centralt ord i Aarestrups lyrik. Det er inderligt banalt at skulle sige det; men det er indlysende at den erotiske digter ofte har været betaget af kvinders blikke. Det er fremhævet af Georg Brandes i hans fremragende afhandling om Aarestrup fra 1863 (senere forbedret). Han skriver at digteren ofte har været betaget af mangt et strålende blik.¹⁰

Det lille digt »Blikket« står ikke isoleret i Aarestrups lyrik; men det rager højt op ved sin originalitet, friskhed, koncentration og skønhed.

Jeg skal citere en række steder fra Aarestrups lyrik hvor ordet *blik* (eller flertal *blik*, *blikke*) er af afgørende betydning. Jeg begynder med »Erotiske

Situationer«. Fra det første digt »Paa Bjerget« citerer jeg to strofer (seks og syv):

Togange hun sig vendte –
Saae paa mig – forestil Dem!
De Blik begriber Ingen,
Som ei saae Mage til dem.

Der var i deres Hefsten,
I deres Pliren Noget –
Hvis der kan hexes, skeer det
Ved Hjelp af Øielaaget.

(I p. 140)

I »Fjerboldtspillet« hører vi om »agtpaagivne Blikke« (i rim). Digtet slutter således:

Jeg stod paa Torvet – Himmel!
Hvor Øieblik kan nyttes!
Dit Blik og mit – hvor hastigt,
Hvor lykkeligt de mødtes!

(I p. 142)

»I en Landsbykirke« har denne strofe:

Og dine Blik, som Ungdoms
Og Uskylds Engle tændte,
Var Alterlys, som roligt
Med klare Straaler brændte.

(I p. 147)

Mon ikke Aarestrup har *alterlys* fra Poul Møllers »St. Laurentius« – trykt første gang i Hauchs nytårsgave »Iris« 1819 –: »Hans Øjne de vare som Alterlys.« ODS citerer dette sted I (1919), 492, men har ikke Aarestrup-stedet.¹¹

»Distraction« slutter med denne strofe:

Nei, naar dit Blik mig møder –
I hvad det skulde gjelde –
Saadan, saa langsomt hævet,
Saa kan jeg ei fortælle.

(I p. 153)

»En Soirée« har denne strofe (digtets trediesidste):

Du fik den fagre Holdning,
Det skjønne Blik i Eie,
For hvilket Herrer bukke,
Og alle Damer neie.

(I p. 158)

Hertil svarer nøje nogle vers i »Silhouetter af en Præstefamilie«: Hun l'gner en Muse i Holdning og Blik (i rimstilling, I p. 117). Hun er Sophie Hansen, Chr. Winters forlovede – en af de mange kvinder som den letfængelige Aarestrup sværmede for og skrev digte til.¹²

»Grenenes Lyd« har: Hun saae med Veemod paa mig, | Med tunge Blik ... (I p. 171). »Erotiske Situationer« slutter med »Det Sidste«, om Amalie Rabens død. Det gribende digt slutter med denne strofe:

Men Øinene stod stille
 Med deres store Blik –
 Og Dødens dybe Taushed
 Var alt det Svar jeg fik.

(I p. 184)

Stort om blik har Aarestrup i digtet til Oehlenschläger »Den 14de November« (1827). Det hedder i det banale digt om Danmarks unge mø: Og hendes Blik er stort! Og fuldt af Sjælens Magt (I p. 63). »Dyrehaugen« har: Disse Blik, som Athenes, saa dybe, saa store, | Du veed ei, Ven, hvor de i mit Hjerter sig bore (I p. 139).

»Stævnemødet« (i »Digte« 1838) har denne strofe:

Man fatter neppe Blikkets
 Forunderlige Kjækhed,
 Der, saa at sige, smelter
 Med næsten himmelsk Frækhed.

(I p. 64)

I »Nordexpeditionen« (smst.) står der: hvilke dybe Stjerneblik!¹³ (~ Romantik, I p. 76). »Til en Veninde« (smst.) – som jeg har citeret – har: Der er en Afgrund i dit Blik (~ Musik, I p. 81).¹⁴

Sonetten »Blus Kinder, ei saa purpurøde« har: Løft, Huldeste, det Blik du sænker!¹⁵ (II p. 31). Sonetten »Hvad disse Haandtryk, disse Blik betyde« har: Og derfor Læber, Arme, Barm og Blikke! | Hvad skal jeg kalde det? – de sammensmelte . . . (~ ikke, II p. 39).

Et epigram om Johan Ludvig Heiberg lyder således:

Al Ære værd er -s Poetik,
 Men intet mod et af hans Frues Blik.

(II p. 53).

»Besværgelsen« har: Dit Blik, saa sort som Natten, | Som Dagen hedt (II p. 58) – I Speilet! | Faldt dine Blik (samme digt, II p. 59).

Det kendte digt »Tidlig Skilsmisse« – som Aarestrup har givet forskellige slutninger – slutter med denne strofe:

Men med en Smerter Alvor
 I sine Blik, som vidste
 De selv forud, hvor tidligt,
 Hvor snart de skulde briste.¹⁶

(II p. 87).

»Den Sovende« slutter således:

Til dit vaagne Blik mig smiler
 I sin Mildhed tusind Glæder;
 Til din Røst med Vellyd fylder
 Disse tause, døde Steder.

(II p. 96).

»Gaadeløsningen« indledes med denne Strofe:

Dit drømmerige, tankefyldte,¹⁷
 Besynderlige Blik – det leder,
 Indseer du nok, til manglehaande
 Henrivende Sandsynligheder.

(II p. 98).

I digtet »Paa Klinten« (fra 1842) bruger Aarestrup ordet *done* i et billede, og han fortsætter:

Men Fuglen, jeg i Slingen fik,
 Var ikke qvalt og død –
 Lyslevende de klare Blik!
 Og Kinden rosenrød! (II p. 126).

Det meget ejendommelige digt »O hvor smukt dette Landskabs Form i sit dæmrende Mørke« (fra 1844) har disse vers:

Ja det er Dig – gjenkendende favner mit Blik Dig
 Og Du smiler – jeg seer – sørgende, at jeg ei strax,
 Strax ei forstod og fatted Din Røst, Dit Blik og Din Svæven.¹⁸
 (II p. 130)

Det korte digt »Embryo« (to strofer) indledes med denne strofe:

Saaledes sad vi ofte sammen
 – Haand i Haand – Blik i Blik –
 En usædvanlig deilig Belysning – (II p. 159).

Til sidst skal jeg anføre nogle eksempler fra den digtgenre som er Aarestrups frem for nogen: ritornellerne. Nr. 38 (i II) har: Hvad klapper du Anselmo for, Ulrikke, log piner ham med dine søde Blikke (p. 164). Nr. 79 – som har affinitet til den strofe som jeg har citeret fra »Paa Klinten« – skal citeres:

Din fine Læbe sagde ikke noget,
 Og Blikket skjulte sig bag Silkelaaget –
 Men begge Kinder talte Rosensproget.¹⁹ (II p. 169).

Nr. 125 (II p. 175) slutter med denne linie: Kan den forstaae et Ord, der ei forstaaer et Blik? (i rimstilling). Nr. 153 (II p. 178) har: »En foretrækker Stemmens Blidhed|En Blikkets Dyb, En Læbens Sødme –|Jeg bekjender mig til Hudens Marmor-Hvidhed.« Man skal dog ikke lade sig narre af denne ritornel – hvor rimet sikkert har været noget afgørende for den store erotik.²⁰

Hans Brix citerer i sin bog »Danmarks Digtere« (1925) en kendt ritornel – som findes i flere former – i denne form:

En Femtenaars! Hvor lang og smidig svungen.
 Hvor luftig hendes Gang! Hvor dristig Blikket!
 Sødt i sin Trodsighed hun rækker Tungen. (p. 266).

Oluf Friis har i sin udgave af Aarestrups digte valgt denne form:

En Femtenaars! En lang og smidig Unge!
 Hvor luftig hendes Gang! hvor knipsk Fodskiftet!
 Og i sin Trodsighed hun rækker Tunge!²¹ (Nr. 133, II p. 176).

Ordet *himmel* indbyder til rim: skimmel, stimmel, strimmel, svimmel, vrimmel. Jeg har citeret »Som i en hellig Dødskamp« hvor vi har rimet Himmel ~ Æthers-Strimmel.²² »Henrykkelse« (i »Erotiske Situationer«) har Strimmel ~ Aftenhimmel (I p. 169). »Flugt« (fra 1842) har Himmel~Strimmel (II p. 122).²³

Rimet *Verden* er den har Aarestrup anvendt to gange tidligere. »Liigvers« (fra 1824) (II p. 24 f.) og »W. Hogarths sidste Malerie« (fra 1834/35) har det (II p. 52). Et »stærkere« rim ville nok *er den* ~ *Verden* være, fordi vi har konsonant-start i *verden*, der ligesom omslutter *er den*. Hvor ofte dette rim er benyttet af danske digtere ved jeg ikke.

»Blikket« er bygget op på en meget raffineret måde. Det har antiteser (jf. Hans Brix): halvt – heel, Sommerklarhed – kjøligmørk, kjøligmørk – regnblaa. Det har varierede gentagelser: Spalt-, Strimmel, formørket – skyet – overtrukken, kjøligmørk, skjønnere – -deilig, Sommer- – foraaers. Skiftet fra *denne* til *den* må være betinget af rytmen. Sommeren kommer før foråret, sommerklarheden er foraaersdeilig. Hans Brix taler om en væddeprøve.

Det poetiske *o(h)* har mange nuancer.²⁴ I »Blikket« har vi en apostrofe; den skal forhøje skønheds-indtrykket. Aarestrup har brugt *o* ret mange gange i »Erotiske Situationer.²⁵ »Det Sidste« – som jeg har citeret – har denne strofe (den næstsidste):

»Jeg hører kun til Jorden,
Til Himlen hører du –
Døe derfor ikke, Engel,
O døe blot ikke nu!«

(I p. 183).

I »Blikket« er det ikke den store sensualitet vi møder. Det er derimod en digter som på en underfuld måde lader en kvindes skønne blik få liv, farve og fortryllelse fra den dejlige natur. Det må aldrig glemmes at den sensualistiske digter Aarestrup havde et meget fint og fortroligt forhold til den natur som omgav ham. Det vidner mange af hans digte om.

Jeg vælger et par meget sigende eksempler. »Skoveensomhed« (i »Erotiske Situationer«) har denne strofe (anden):

Det var, som hele Verden
Med Blomster og med Grene,
Med Skyer og med Stjerner,
Tilhørte os alene.

(I p. 170).

I »Platanen« (smst.) taler han til sin veninde:

Jeg vilde aande med dig,
Og drikke med af Regnen,
Og staae, bestrøet med Perler,
En Pragt for hele Egnen.

O Dage, fyldt med Solskin,
Med Duft og Fuglevrimmel!
O Nætter, gennemstraalte
Af Stjernesked og Himmel!

Jeg vilde skifte Barken
Og tabe Løvet med dig –
Jeg vilde slumre Vintrens
Og Dødens Slummer med dig!

(I p. 154 f.)

Disse strofer er digtets sidste.

I Holger Drachmanns »Forskrevet –« (1890) citerer Skyggen Aarestrup:

Til Kys indbyder Armen, hvid og kjælen,
 En dejlig Tumbleplads den runde Skulder;
 Men Kys paa Barmen gaae ret ind i Sjælen . . .

og han følger til: »Jamen Aarestrup gaar Pine død ikke ind i Sjælen. Han er baade for massiv og i Grunden for akademisk – saa brillant, som han ellers er.«²⁰ Det er en af Aarestrups kendteste ritorneller som her citeres (nr. 105, II p. 172). Det er fristende at føje et andet citat til dette. »Der er en Sjæl i denne Albu« (fra 1835) begynder således:

Der er en Sjæl i denne Albu,
 Gudindekraft²⁷ i dette Knæ.
 Selv Trykket af din lille Finger
 Kan skabe Digtene af Fæ.

(II p. 63).

Om Holger Drachmanns vurdering er rigtig eller ikke kan diskuteres. Man forstår så udmærket hvor han vil hen. Jeg er ikke sikker på at jeg netop ville have valgt ordet akademisk. Det lille mesterværk »Blikket« er efter min kunstneriske opfattelse et sjælfult digt.

Hans Brix skriver i sin ejendommelige og meget ujævne, men alligevel betydningsfulde bog om Emil Aarestrup: »Den store klassiske Lyriker havde for sidste Gang ladet sit fuldttonende Digtersprog, det skønneste i dansk Poesi, fylde Strofens Kummer med sine ædle Rim og Rytmer« (I (1952) p. 187). Her har hans store beundring for Aarestrup ført ham op i højder som digteren – hans mesterskab ufortalt – ikke kan nå. Ingen tør afgøre hvor den skønneste danske poesi toner. Her må hver især, efter smag, livsholdning og kunstnerisk forståen, vælge. Den sjælfulde Aarestrup må ikke glemmes for den store sensualist.

Harry Andersen

NOTER

(1) Med I–II henvises til Emil Aarestrup »Digte«. I–II (1962), indledning og kommentarer af Oluf Friis. Digtene her – og et par som ikke er medtaget i denne udgave, men i den ældre ved Oluf Friis (I–II, 1918) – er grundlaget for min afhandling. Med ODS henvises til »Ordbog over det danske Sprog«. »Blikket er optrykt i Emil Aarestrup »Digte« 1968 i Gyldendals Trane-klassikere (p. 178). Det er medtaget i »Den danske Lyrik 1800–1870«, andet halvbind (1961), ved F. J. Billeskov Jansen (p. 151). I Oluf Friis's udgave af Emil Aarestrups »Digte« I (1918) er der to fejl: *Med* skal være *Men*, og *Spalte* skal være *Spalt* (p. 137). – (2) Sonetten har: »En Sympathi – thi hun var polsk – med Polen? (I p. 48). – (3) ODS XIII (1931), 215 har *lynsvanger*. Fra H. C. Andersens lyrik citeres: de lynsvangre Skyer! Aarestrup citeres ikke. Peter Skautrup oplyser i »Det danske sprogs historie III (1953) at Oehlenschläger har anvendt *lynsvanger* (p. 314). Jeg ved ikke hvor. Ordbogsredaktør Anne Duekilde har, på min forespørgsel, meddelt mig at ODS's samlinger ikke har ordet fra Oehlenschläger. – (4) Hermed kan sammenlignes næstsidste strofe i »En Afsked« (også i »Erotiske Situationer«):

Al Sommerblæstens varme Blødhed|Er i den melkehvide Arm,|Al Blomster-
skjønhed i Naturen|Har fyldt og rundet denne Barm (I p. 176). – (5) Jeg
anfører følgende eksempler: smidig-lette Lemmer (»Enken«, I p. 83) – smidig-
lange Skafters Ly (»Til Nanna«, I p. 105) – ... Kjæde,|Den gyldne, smidig-
lange (»Den har du tabt, den Kjæde«, II p. 106) – Veninden, smidigbøiet
(»Fjerboldtspillet«, I p. 141) – Du lyrisk smidige! du giftigstærke (ritornel
om Baggesen, II p. 156) – henrykt-drukne Øiekast (»Til Elskov«, I p. 101) –
O Dødens Engell! siig, naar skal jeg bygge|I din anakreontisk-skjønne Skygge!
(»Elegie«, I p. 121) – Den fugtiggrønne Skimmel (»I en Landsbykirke«, I
p. 145) – den glimmerhvide,|Ætherisk-rene Flade (»Paa Sneen«, I p. 159)
– de kiærligbløde Arme (»Den lille Ulykkelige«, II p. 19) – Naar ømme
Savn og Anelser sig samle,|Saa lønliglet (»O hulde Drømme! smigrende og
søde«, II p. 37) – Dorsk flyder Aaen hen, den dunkelblanke (»Hvor alt er
taust. Hvert Blad, hver løvrig Ranke«, II p. 32) – Der nærmed sig den Gru-
som-Skjønne (»Gaadeløsningen«, II p. 99). Hertil kan føjes: Silkens smidig-
bløde Dække (»Til Fylla«, II (1918) p. 47) – Velkomstens prægtigskjønne
Scene (»Thorvaldsens Hjemkomst«, smst. p. 95). Som det ses har Aarestrup
yndet komposita med *smidig-* som første led. Ulla Albeck citerer den berømte
ritornel om Baggesen i »Dansk Stilistik«, 7. udg. (1973) p. 75 note 4. Må-
ske burde hun have anført nogle flere eksempler fra Aarestrups lyrik. Mo-
gens Brøndsted skriver om Aarestrup i hans og Sven Møller Kristensens »Dan-
marks litteratur« (1963): »Hans dristige samménligninger, adjektiv-sammensæt-
ninger og ord-tilføjelser kan nærme sig det søgte, men netop gennem den
sproglige slibning har hans miniaturer kunnet bevare deres virkning usvæk-
ket« (p. 157). Udtrykket »ord-tilføjelser« er ejendommeligt. Mogens Brønd-
sted mener vel epiteter (?). – (6) Se II p. 161. – (7) I digtsamlingen »Den
Skæbne ej til os« (1943). Se »Digte« i mindeudgaven 1949 p. 282. – (8) Med
henvisning til »Digte« 1938 p. 256. – (9) Med henvisning til Samlede Skrif-
ter« III (1923), udg. af Hans Brix og Palle Raunkjær (p. 214). – (10) Se
Georg Brandes »Samlede Skrifter« II (1899) p. 66.

(11) Vilh. Andersen skriver i sit værk om Poul Møller (I–II 1894): »Aare-
strup havde en personlig Berøring med Poul Møller gennem sit Forhold til
hans lollandske Slægtninge, men hvor meget han har kendt til hans Skrif-
ter kan jeg ikke afgøre. Poul Møllers Aprilvise er jo ellers en tydelig Aare-
strupsk Bekendelse og »Jordens Elskere« var de begge« (se II, anden gen-
nemsete udgave (1904) p. 313). Jeg gør i denne forbindelse opmærksom på,
at Tom Kristensen har brugt ordet *alterlys* to gange i sin digtsamling »Verds-
lige Sange« (1927). Det meget smukke digt »Konfirmandinden« – der må
være skrevet som et sidestykke (eller modstykke) til Chr. Winthers digt »O!
var jeg!« (O! var jeg Kammen i dit Haar, fra 1820, i »Digte« 1828) – begyn-
der med disse vers: »O gid jeg var et Alterlys,|da turde Øjet stirrelpaa dig,
du lille Konfirmand;|jeg vilde ej forvirre« (p. 31). Digtet følges af det særde-
les beske digt »Prædikerens«. Fjerde strofe har: »og du blev bleg som Alter-
lysets Kærte,|der daaner hen i Rummets hvide Dag« (p. 34). – (12) Se Oluf
Friis's indledning I p. 19 f. – (13) Johannes V. Jensen har i sit digt »Thø-
ger Larsens Minde« (1928): Det smukke Stjerneblik er slukt (se »Den jydsk
Blæst« (1931) p. 46). ODS *stjerneblik*, poet.: Stjernelys, Stjerneblink (XXII

(1944). 14). Såvel Aarestrup som Johannes V. Jensen burde være citeret. – (14) Det kendte digt »Til en Veninde« citeres ikke i ODS I (1919). 174 f. under *afgrund* og heller ikke II (1920), 800 f. under *blik* (her er andre citater fra Aarestrup). – (15) Citeres ODS II, 801. – (16) Se noterne hos Oluf Friis II p. 185 f. – (17) ODS anfører ikke *drømmerig* fra Aarestrups digt (III (1921), 1059). Ordet *tankefyldt* anføres uden eksempler XXIII (1946), 791. – (18) Hans Brix citerer hele digtet i sin afhandling »Emil Aarestrup og Amalie Raben« i »Digt og Læser. En række Tolkninger af danske Digte«. Under Redaktion af Volmer Dissing (1955) p. 13 f. Han kalder det for »Nattesyneser« (p. 14). Det er en titel som Hans Brix har lavet. Digtet er uden overskrift (dateret 30. oktober 1844). Han skriver: »Efter min opfattelse hører digtet til de mærkeligste og sjælfuldeste i vor litteratur. Det er meget skønt« (p. 14). Tidligere har Hans Brix skrevet noget lignende i sin bog »Emil Aarestrup« I (1952): »Det er et meget sjældent Stykke i vor Verskunst« (p. 162). Her citeres en række vers fra digtet. Efter Hans Brix's opfattelse er det Amalie Raben vi møder i dette enestående digt. Oluf Friis henviser i sine noter II p. 188 til sin indledning I p. 23 og tilføjer, at Hans Brix i sin bog har en anden opfattelse p. 163. Jeg skal ikke tage stilling til disse meget subtile ting, men skal dog tilføje, at Oluf Friis – som ikke henviser til Hans Brix's afhandling om Emil Aarestrup og Amalie Raben – skriver: »Man vil tro, at Amalie Raben under digtets inspiration har været nærværende for ham. Men det har en dybere resonans. I fornen griber det tilbage til ungdommens Elegie, hvori også motivet: den døde elskedes genkomst allerede var anslået.« – (19) ODS XVIII (1939), 1383 f. har ikke *silkelaag*. Det savnes. ODS XVII (1937), 1275 har nogle specielle sammensætninger med *Rosen-* som første led. *Rosensprog* i Aarestrups ritornel burde være taget med. – (20) Ordet *Blik* er anvendt I p. 74, 109; II p. 5, 8, 123, 175 (ritornel). Se tillige udgaven 1918 bind II p. 46 (»Til Fylla«) og p. 121 (»I Anledning af en tilsendt grøn Pengepung« – skrevet til Julie Winther).

(21) ODS V (1923), 92 citerer under *Fodskifte*: Hvor luftig hendes Gang, hvor knibsk Fodskiftet! (med henvisning til »Samlede Digte«, ny udgave 1899 p. 362). Under *knibsk* smst. X (1928), 831 citeres Aarestrup ikke! – (22) ODS XXVII (1954) har en række sammensætninger (mere eller mindre tilfældige) med *Æther(s)-* som første led; men ikke Aarestrups *Æthers-Strimmel*. – (23) Oehlenschläger har rimet *Strimmel~Himmel* i »Natur-Temperamenter. Phlegma« (se »Poetiske Skrifter« I (1926), ved H. Topsøe-Jensen, p. 38). – (24) Se ODS XV (1934), 297 ff. og min disputats »Studier i Johannes V. Jensens Lyrik« (1936) p. 168. – (25) »Platanen« (I p. 154, tre gange, to i næstsidste strofe), »Paa Sneen« (I p. 160), »Tilstaaelse« (I p. 165), »Sørens Nedgang« (I p. 167), »Dødsstraffen« (I p. 168), »Henrykkelse« (I p. 169), »En Afsked« (I p. 176), »Formaning« (I p. 177, to gange i samme strofe), »I Ruinerne« (I p. 181, to gange), »Det Sidste« (I p. 183). – (26) Anden bog, kapitel 1. se f. eks. Anden særskilte Folkeudgave (1908) p. 124. – (27) ODS VII (1925), 307 har ikke taget *Gudindekraft* med. For mange år siden fremhævede jeg overfor ordbogsredaktør Jørgen Glahder at ODS havde forsømt det poetiske sprog. Jeg omtalte Sophus Claussens lyrik (bl. a. »Pilefløjter« 1899). Han gav mig ret i min kritik. Selvfølgelig kan ODS ikke indregistrere alle

sammensætninger i den danske poesi fra Holbergs tid og op til vore dage. I valget af komposita hersker der nogen vilkårlighed; det er ikke altid indlysende, hvorfor sammensætninger anføres uden eksempler og i andre tilfælde med eksempler. Det kan være svært at trække grænser når det gælder de talløse komposita, og man må passe på ikke at blive uretfærdig og alt for krævende. Men man kan ikke komme uden om, at en række betydelige digteres sammensætninger er forbigået. Aarestrup giver eksempler på dette forhold. Jeg skal citere, hvad jeg har skrevet i »Ludvig Holstein i den litterære tradition. Et bidrag til filologisk litteraturforskning« (1963) – i »Festskrift udgivet af Københavns universitet i anledning af hans majestæt Kongens fødselsdag 11. marts 1963« -: »Det er mig magtpåliggende at gøre opmærksom på, at jeg står i en meget stor taknemmelighedsgæld til den store danske ordbog, der er en guldgrube for enhver sprog- og litteraturforsker. Mine kritiske bemærkninger (er ikke indregistreret, er ikke medtaget etc.) viser, at ordbogen ikke har taget tilstrækkeligt hensyn til en række poetiske sammensætninger og til ordforrådet i den lyriske digtning. Det har for mig været en bekræftelse på, at der ved siden af ODS burde have været en ordbog over det litterære sprog« (p. 148). Eller: ordbogen burde have været større. – Ordbogsredaktør Anne Duckilde skriver i sin udmærkede og værdifulde afhandling »Brugsbetegnelserne i Ordbog over det danske Sprog« (i »Danske Studier« 1974 p. 18 ff.): »Begrundelsen for overhovedet at medtage så sjældne ord er enten, at kildestederne har en central placering i litteraturhistorien, eller at orddannelsen på en eller anden måde er interessant« (p. 36). Emil Aarestrups »Erotiske Situationer« 1838 har en central placering i den danske litteraturs historie. »Blikket« er et betydningsfuldt digt. Det har bl. a. det enestående ord *regnblaa*. Det er ikke medtaget i ODS.

FRU FØNSS

Fru Fønss blev Jacobsens sidste novelle. Edv. Brandes skriver om den: »I bitte smaa Stykker blev »Fru Fønss« ham fravristet af Trykkeriet.«¹ J. P. Jacobsen var meget syg da og kunne i virkeligheden ikke tåle den hjerneanspændelse, det var at arbejde. Endelig en formiddag i foråret 1882 blev det berømte afskedsbrev til børnene skrevet færdigt under tårer. Om dette brev går der den myte, at novellen skulle være skrevet alene for brevets skyld.²

Denne opfattelse kan man let ramme en pæl igennem. Det viser sig nemlig ved et nærmere studium, at *Fru Fønss* er det endelige resultat af en plan, Jacobsen længe havde tumlet med. Spiren og oprindelsen til novellen mener jeg at finde i flg. udkast.³ Her siger fru Boye:

»Hvad mener De om at lege en lille Novelle? ... seer De, vi har nemlig tidligere elsket hinanden ... Saa mødes vi nu i Aften efter tre Aars Forløb, fordi De er Diplomat og har været Gesandt i Udlandet i al den Tid - ... jeg ligger her paa Sofaen, lidt træt af Hofballet igaar; for hør, det er bedre der har været Hofbal igaar, og at vi har truffet hinanden der, saa slipper vi for Alt det med at det er saalænge siden vi har seet hinanden og det der.« (II 308).